

ЖВАНКО Ю.П.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

У статті розкрито поняття та сутність особливих правових режимів в Україні. На підставі системного аналізу відповідних теоретичних напрацювань з'ясовується сутність понять «режим» та «правовий режим» та визначаються їх особливості. Здійснено аналіз чинних законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у вказаній сфері, зокрема Законів України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про правовий режим воєнного стану», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». На основі узагальнення наукових джерел та чинного законодавства України сформульовано авторське визначення поняття «особливих правових режимів в Україні». Акцентовано, що, спираючись на специфіку засобів та методів регулювання, що притаманні адміністративному праву, поняття «особливий правовий режим» можна виділити як в окремий вид правового режиму, так і в окремий інститут адміністративного права. Наголошено, що чинне законодавство України, яке регламентує порядок та умови введення і скасування таких правових режимів, визначає їх не інакше як «особливі правові режими». Доведено, що до особливостей екстраординарних режимів відносять: використання засобів, які обмежують конституційні права і свободи громадян та організацій; введення додаткових адміністративно-правових обов'язків і заборон; надання надзвичайних повноважень органам влади для підтримання режиму; введення форм особливого управління територією, на якій встановлений екстраординарний режим, включаючи створення тимчасових спеціальних органів, перерозподіл компетенції, призупинення діяльності окремих органів державної влади та місцевого самоврядування. Зроблено висновок, що під особливим правовим режимом варто розуміти своєрідний (специфічний) порядок правового регулювання, зумовлений сформованими особливими обставинами, який полягає в наділенні органів державної влади спеціальними владними повноваженнями, що проявляються у встановленні певних тимчасових правових засобів, спрямованих на усунення тих обставин, що стали підставою для їхнього застосування (введення), з метою забезпечення безпеки особи, суспільства і держави від загроз та негативного впливу зовнішнього та внутрішнього характеру.

Ключові слова: режим, правовий режим, особливий правовий режим, надзвичайний стан, воєнний стан.

The article describes the concept and essence of special legal regimes in Ukraine. Based on a systematic analysis of relevant theoretical developments, the essence of the concepts of “regime” and “legal regime” is determined and their peculiarities are determined. An analysis of the current legislative acts regulating public relations in the said sphere, in particular, of the Laws of Ukraine “On the legal regime of a state of emergency”, “On the legal regime of martial law”, “On a zone of an ecological emergency”. On the basis of the generalization of scientific sources and the current legislation of Ukraine, the author defines the concept of “special legal regimes in Ukraine”, which means a peculiar (specific) procedure of legal regulation due to the special circumstances formed, which consists in the granting of special powers by state authorities in the establishment of certain temporary remedies aimed at eliminating those circumstances which became the basis for their application (introduction), with a view to ensuring the security of the individual, society and the state against threats and negative influence of external and internal character. It is emphasized that, based on the specifics of administrative law-specific means and methods of regulation, the notion of “special legal regime” can

be distinguished both in a separate type of legal regime and in a separate institute of administrative law. It is emphasized that the current legislation of Ukraine, which regulates the procedure and conditions for the introduction and abolition of such legal regimes, defines them as "special legal regimes". It is proved that the features of extraordinary regimes include: the use of means that restrict the constitutional rights and freedoms of citizens and organizations; introduction of additional administrative and legal duties and prohibitions; giving extraordinary authority to the authorities to maintain the regime; the introduction of forms of special management of the territory in which an extraordinary regime is established, including the establishment of temporary special bodies, the redistribution of competence, the suspension of the activities of individual state authorities and local self-government. It is concluded that under a special legal regime it is necessary to understand a peculiar (specific) order of legal regulation, determined by the special circumstances formed, which consists in the granting of special powers by the state authorities, which are manifested in the establishment of certain temporary remedies aimed at elimination became the basis for their application (introduction), in order to ensure the security of the individual, society and the state from threats and negative impact of external and internal of nature

Key words: *regime, legal regime, special legal regime, state of emergency, martial law.*

Вступ. Сучасні зміни, що постійно відбуваються в Україні останніми роками як у політичній та економічній, так і в соціальній сферах, прямо чи опосередковано впливають також і на її правову систему. Це, у свою чергу, призводить до запровадження спеціального підходу до вибору правових засобів щодо регламентації відповідних суспільних відносин. За допомогою правових режимів вирішується низка важливих для суспільства і держави завдань. Із метою вирішення проблем забезпечення територіальної цілісності держави, боротьби з тероризмом та усунення наслідків різних надзвичайних ситуацій держава має створювати ефективні механізми протидії зазначеним явищам. У зв'язку із цим постає необхідність теоретико-правового вивчення особливих правових режимів, що використовуються в Україні.

Стан дослідження. Окремі аспекти правових досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні автори, а саме: С.С. Алексєєв, В.К. Бабаєв, В.М. Баранов, А.В. Басов, Д.М. Бахрах, І.Л. Бачило, Ю.П. Битяк, Б.Я. Бляхман, П.П. Богущкий, Н.Г. Клименко, В.В. Конопльов, С.Ф. Константинов, В.М. Корельський, Д.Д. Коссе, С.О. Кузніченко, С.С. Маїлян, О.В. Малько, В.І. Матузов, Т.П. Мінка, Л.А. Морозова, А.С. Спаский, О.Ф. Скакун, Ю.О. Тихомиров, О.П. Угровецкий, В.Г. Чорна, Е.М. Шамсумов та ін. Однак, незважаючи на інтенсивність наукових напрацювань, присвячених різним аспектам даної проблематики, багато її питань і дотепер залишаються дискусійними. Наведене вище зумовлює актуальність цієї статі, метою якої є на основі аналізу теоретичних напрацювань та чинного законодавства визначити поняття та сутність особливих правових режимів в Україні.

Результати дослідження. Перш ніж розглядати зміст особливих правових режимів, вважаємо за необхідне спочатку визначитися з тим, що безпосередньо відноситься до термінів «режим» та «правовий режим», оскільки очевидним є те, що між ними існують відповідні діалектичні взаємозв'язки, при тому, що «основою методологічного підходу до розкриття будь-якого поняття є розкриття окремого через загальне» [1, с. 10].

Слід зазначити, що витоки формування дефініції «режим» були закладені ще в працях античних мислителів: Платона, Цицерона, Аристотеля, Лукреція, які обґрунтовували існування трьох основних форм державного правління (монархія, аристократія, демократія) та можливі відхилення від цих форм (тиранія, олігархія, охлократія), формуючи у притаманний стародавній філософії спосіб зачатки уявлень про політичний режим [2, с. 39].

Взагалі вважається, що вперше термін «режим» застосував філософ та релігійний діяч XIII століття Фома Аквінський у трактаті «Про правління государів для короля Кіпру» (лат. *De regimine principum ad Regem Cypri*), однак запропоноване ним визначення більше стосувалось політичного режиму, ніж режиму правового, оскільки цей феномен, на думку Ф. Аквінського, був одним із проявів влади [3, с. 149]. Етимологічно слово «режим» походить від латинського (лат. – *regimen*), яке в буквальному перекладі означає управління, командування, керівництво, керування [4, с. 124].

Необхідно підкреслити, що безпосередньо в українську мову дефініція «режим» прийшла з російської (рос. – режим), в яку, у свою чергу, потрапила із французької (фр. – régime). У французьких словниках надається декілька значень вказаного терміна, а саме: 1) державний устрій, тип управління; 2) спосіб життя, уклад, розпорядок; 3) порядок; 4) дієта; 5) умови праці; 6) управління; 7) гроно, китиця, гілка з плодами, пучок [5, с. 722].

Що стосується саме української мови, то слід зазначити, що слово «режим» також застосовується в декількох значеннях, зокрема: 1) державний лад; сукупність засобів та методів здійснення влади; 2) строго встановлений порядок життя (праці, відпочинку, лікування, сну тощо); 3) певний стан, положення, статус когось чи чого-небудь (звідси вираз «режимне виробництво»); 4) система обов'язкових правил, вимог, норм, принципів, встановлених для будь-якої діяльності (наприклад, землекористування, мореплавства, рибальства та ін.) [6, с. 245]. Виходячи з останнього тлумачення змісту цього терміна, безпосередньо в юридичній літературі його пояснюють також як сукупність правил, які визначають порядок виконання певних дій, умови існування будь-якого правового явища. Із цим значенням, як правило, у правових та суспільних науках воно вживається як термін «правовий режим» [7, с. 128]. Тобто, як бачимо, слово «режим» із лат. мови означає сукупність заходів, норм, засобів для досягнення будь-якої мети, проте, у свою чергу, правовий режим – це специфічний вид правового регулювання, що виражений у своєрідному комплексі правових стимулів та правових обмежень [8, с. 504].

Необхідно зауважити, що термін «правовий режим» як конституційно-правову категорію у правовий обіг увів французький юрист Леон Дюґи, який ототожнював його з поняттям «законність» [9, с. 25]. З огляду на це О.Ф. Скакун у теорії держави і права під поняттям «законність» розуміє режим суспільно-політичного життя, що створюється всіма суб'єктами права (державними органами, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями) в результаті однозначного розуміння та неухильного здійснення (дотримання, виконання, використання, застосування) нормативних положень конституцій, законів, підзаконних актів, які їм не суперечать, та інших джерел права і піднормативних актів [10, с. 25].

Слід погодитись із тим, що термін «правовий режим» все більше визнається однією з найбільш важливих категорій юридичної науки [11, с. 25]. Проте зауважимо, що наразі існує невизначеність, відсутність однозначності в окресленні специфічних характеристик правових режимів тих чи інших досліджуваних об'єктів, недостатня вивченість проблем правового режиму.

Розглядаючи зміст поняття «правовий режим», необхідно звернути увагу, що серед вчених досі немає єдиної думки щодо визначення цього поняття. Так, Л.О. Морозова визначає «правовий режим» як результат регулятивної дії на суспільні відносини системи юридичних засобів, притаманних конкретній галузі права і які забезпечують нормальне функціонування даного комплексу суспільних відносин [12, с. 17]. У свою чергу, В.Б. Ісаков надає загальнотеоретичне трактування «правового режиму» як соціального режиму, який знайшов закріплення у правових нормах і забезпечений сукупністю юридичних засобів [13, с. 258]. Водночас, на думку Н.І. Матузова та А.В. Малько, «правовий режим» – це особливий порядок правового регулювання, що виражений у певному поєднанні юридичних засобів і який створює бажаний соціальний стан і конкретну ступінь сприятливості чи несприятливості для задоволення суб'єктів права [14, с. 29]. Із позиції Т.П. Мінки, «правовий режим» слід розуміти як зовнішній прояв (правову форму) правового регулювання в певній сфері суспільного життя, що відображає динаміку правовідносин, яка досягається шляхом трансформації всіх елементів правового впливу: як правових засобів (норм права, актів реалізації та застосування, юридичних фактів тощо), так і інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правового прецеденту), які у взаємодії досягають мети регулювання [15, с. 127].

Однак варто визнати, що серед учених-юристів тим, що найширше розкрив сутність поняття «правовий режим», вважається С.С. Алексєєв, який визначає цей термін як порядок регулювання, що виражений у різноманітності правових засобів, які характеризують особливе поєднання дозволів, які взаємодіють між собою, заборон, а також позитивних зобов'язань і створюють особливу спрямованість регулювання [16, с. 243]. Крім того, в іншій роботі С.С. Алексєєв пояснює «правовий режим» як порядок регулювання, який знаходить свій вираз у комплексі правових засобів, що характеризують особливе сполучення взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань та які створюють особливу спрямованість регулювання [17, с. 127].

Розглянувши дві основні категорії – «режим» та «правовий режим» – перейдемо безпосередньо до з'ясування сутності особливих правових режимів. Варто наголосити, що чинне зако-

нодавство України передбачає можливість введення в Україні або окремій її місцевості декількох особливих правових режимів. Так, Конституція України у ст. 92 закріплює, що виключно законами України визначаються, зокрема, правовий режим зон надзвичайної екологічної ситуації, правовий режим воєнного і надзвичайного стану [18].

В юридичній літературі до зазначених режимів, як заходів реагування на наявні та потенційні загрози, застосовуються різні назви, зокрема: «спеціальні адміністративно-правові режими», «виключні адміністративно-правові режими», «екстраординарні адміністративно-правові режими», «спеціальні правові режими публічного права», «спеціальні публічно-правові режими» тощо. Так, наприклад, під екстраординарними режимами розуміють особливі адміністративно-правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарської діяльності і функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування на території, де виникла екстраординарна ситуація [19, с. 48]. До особливостей екстраординарних режимів відносять: використання засобів, які обмежують конституційні права і свободи громадян та організацій; введення додаткових адміністративно-правових обов'язків і заборон; надання надзвичайних повноважень органам влади для підтримання режиму; введення форм особливого управління територією, на якій встановлений екстраординарний режим, включаючи створення тимчасових спеціальних органів, перерозподіл компетенції, призупинення діяльності окремих органів державної влади та місцевого самоврядування [20, с. 488].

Що стосується безпосередньо поняття «надзвичайні адміністративно-правові режими», то, наприклад, на думку С.О. Магди, це обмежені певними просторово-часовими рамками спеціальні режими правового регулювання, які мають особливий порядок введення і пов'язані з особливостями управлінської діяльності та наявністю у відповідних суб'єктів їх здійснення особливих повноважень, застосуванням певних обмежень конституційних прав і свобод громадян та покладанням на них додаткових обов'язків, метою яких є відновлення та підтримання належного стану суспільних відносин, забезпечення безпеки суспільства у цілому та окремих громадян за наявності екстраординарних ситуацій соціально-політичного та природно-техногенного характеру [21, с. 33]. У свою чергу, С.В. Ківалов відносить «надзвичайні правові режими» до режимів підтримання обороноздатності держави [22, с. 160], а О.В. Дьяченко під «надзвичайними правовими режимами» розуміє спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарської діяльності та функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація [23, с. 272].

В.Б. Рушайло та М.В. Білоконь тлумачать вказане поняття як спеціальні правові режими діяльності органів державної влади, які допускають обмеження правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб і запроваджуються як тимчасовий соціально-об'єктивний правовий захід забезпечення безпеки особи, суспільства і держави, зумовленої сформованими конкретними обставинами [24, с. 42; 19, с. 41]. Проте С.О. Кузнichenko зазначає, що «надзвичайні правові режими» є формою забезпечення національної безпеки в умовах виникнення глобальної небезпеки для національних інтересів України [25, с. 9] та розуміє їх як особливий порядок правового регулювання, який тимчасово запроваджується на певній території або на території всієї країни як крайній захід для ліквідації глобальної небезпеки, встановлює визначені Конституцією, міжнародними актами й законами найсуттєвіші обмеження прав і свобод фізичних та юридичних осіб, а також передбачає найширші повноваження органів державної влади, визначає особливий порядок діяльності юридичних осіб та про введення якого обов'язково інформується світова спільнота [26, с. 23].

Слід погодитися з тим, що різноманітність підходів пояснюється «прив'язуванням» найменування поняття до розуміння умов застосування (ведення) правового режиму. Одні дослідники пов'язують їх із «надзвичайними ситуаціями», інші – з «екстраординарними обставинами» тощо. Однак усі вони зазвичай сходяться в одному: їхнє застосування (ведення) передбачає використання у встановленому законом порядку певних правових обмежень поведінки та діяльності суб'єктів правовідносин із метою усунення тих обставин, що стали підставою для їхнього застосування (ведення)» [27, с. 23].

Однак необхідно наголосити, що чинне законодавство України, яке регламентує порядок та умови введення і скасування таких правових режимів, визначає їх не інакше як «особливі правові режими». Так, наприклад, відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» термін «надзвичайний стан» законодавець визначає як особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях під час виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю

і здоров'ю громадян, або у випадку спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства, і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, зумовлене загрозою обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [28].

Аналогічна ситуація складається і з поняттям «воєнний стан», під яким розуміється особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [29]. Окрім цього, правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації законодавець також визначає як особливий правовий режим, який може тимчасово запроваджуватися в окремих місцевостях у разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і спрямовується для попередження людських і матеріальних втрат, відвернення загрози життю і здоров'ю громадян, а також усунення негативних наслідків надзвичайної екологічної ситуації [30].

Отже, як бачимо, чинне законодавство України вищезазначені правові режими визначає як «особливі правові режими», підставою для введення яких є наявна небезпека, що загрожує національним інтересам, та неможливість подолання такої небезпеки іншими засобами, крім уведення особливих правових режимів, а також передбачає надання органам державної влади, органам місцевого самоврядування та військовому командуванню, на які покладається здійснення заходів із упровадження і забезпечення дії певного особливого правового режиму, додаткових повноважень [31, с. 83].

В юридичній науці доволі неоднозначним є питання щодо того, до якої саме галузі права належать питання запровадження особливих (або надзвичайних) правових режимів. У цьому контексті варто підтримати думку В.В. Середи, який слушно зазначає, що «юридичний пріоритет має воля органів державної влади, регулювання є централізованим і формується на засадах субординації. Виявлення й аналіз особливостей надзвичайних правових режимів у галузях публічного права має здійснюватися за допомогою встановлення предметно-функціональних зв'язків між останніми. В юридичній літературі висловлюється думка, що між галузями права є різноманітні функціональні зв'язки, з огляду на це особливості правових режимів у конституційному, адміністративному, митному, кримінально-процесуальному, кримінально-виконавчому, кримінальному та земельному праві (щодо прав на землю, пов'язаних з інтересами держави та суспільства) розглядаються як особливості правових режимів у сфері публічного права» [32, с. 103].

До системи публічного права, на думку П. Рабіновича, входять конституційне, адміністративне, фінансове, кримінальне, екологічне, кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне та міжнародне публічне право [33, с. 29]. Аналіз юридичної літератури, присвяченої дослідженням правових режимів та чинного законодавства в цій сфері, дає підстави стверджувати, що досліджуване поняття характеризується як предметом, так і методом правового регулювання суспільних відносин тієї чи іншої галузі права. З огляду на це, спираючись на специфіку засобів та методів регулювання, що притаманні адміністративному праву, поняття «особливий правовий режим», на нашу думку, можна виділити як в окремий вид правового режиму, так і в окремий інститут адміністративного права.

Висновки. Отже, здійснивши аналіз чинного національного законодавства, можна зробити висновок, що під особливим правовим режимом варто розуміти своєрідний (специфічний) порядок правового регулювання, зумовлений сформованими особливими обставинами, який полягає в наділенні органів державної влади спеціальними владними повноваженнями, що проявляються у встановленні певних тимчасових правових засобів, спрямованих на усунення тих обставин, що стали підставою для їхнього застосування (введення), з метою забезпечення безпеки особи, суспільства і держави від загроз та негативного впливу зовнішнього та внутрішнього характеру.

Список використаних джерел:

1. Настюк В.Я., Белевцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Харків : Право, 2009. 128 с.
2. Игнетенко А.В. Формирование аристократического режима в Риме. Свердловск, 1987. 89 с.
3. Боргош Юзеф. Фома Аквинский. Москва : «Мысль», 1966. 212 с.
4. Мінка Т.П. Онтологічна характеристика правового режиму. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 123–127.
5. Ганшина К.А. Французско-русский словарь. Изд. 7-е, стереотипное. Москва : Русский язык, 1977. 912 с.
6. Короткий тлумачний словник української мови : словник / під ред. Д.Г. Гринчишина. Київ : Радянська школа, 1988. 320 с.
7. Титиевский А.Н. Понятие и структура гражданско-правового режима вещей с позицией системного подхода. *Вестник Тюменского государственного университета*. № 3. 2012. С. 128–133.
8. Общая теория государства и права : академический курс : в 2-х т. / Под ред. М. Марченко. Т. 2 : Теория права. Москва : Зерцало, 2000. 654 с.
9. Дюги Леон. Конституционное право. Общая теория государства. Москва : типография т-ва И.Д. Сытина, 1908. 957 с. (репринтна копія).
10. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учебник. Харьков : Эспада, 2005. 840 с.
11. Харченко Н.П. Види правових режимів : плюралізм наукових підходів. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 1(22). 2018. С. 25–28.
12. Морозова Л.А. Конституционное регулирование в СССР. Москва : Юрид. лит., 1985. 144 с.
13. Проблемы теории государства и права / Алексеев С.С., Дюрягин И.Я., Исаков В.Б., Корельский В.М. и др. ; под ред. С.С. Алексеева. Москва : Юрид. лит., 1987. 448 с.
14. Матузов Н.И., Малько И.В. Правовые режимы : Вопросы теории и практики. *Правоведение*. 1996. № 1. С. 16–29.
15. Мінка Т.П. Онтологічні характеристики правового режиму адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 123–127.
16. Алексеев С.С. Теория права. Москва : БЕК, 1994. 224 с.
17. Алексеев С.С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. Москва : Юрид. лит., 1989. 288 с.
18. Конституція України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
19. Рушайло В.Б. Административно-правовые режимы : монография. Москва : Щит-М, 2000. 264 с.
20. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Старилов Ю.Н. Административное право : учеб. для вузов : 3-е изд., пересмотр и доп. Москва : Норма, 2007. 816 с.
21. Магда С.О. Забезпечення прав, свобод та реалізація обов'язків громадян в умовах дії надзвичайних адміністративно-правових режимів : монографія. Харків : Право, 2015. 216 с.
22. Ківалов С.В. Спеціальні адміністративні режими : сутність та правове регулювання. *Наук. праці Одес. нац. юрид. акад.* Одеса : Юрид. лит., 2002. Т. 1. С. 159–169.
23. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
24. Білоконь М.В. Надзвичайні адміністративно-правові режими як правове забезпечення охорони громадського порядку в надзвичайних ситуаціях. *Право і безпека*. 2004. Т. 3. № 3. С. 41–44.
25. Кузніченко С.О. Адміністративно-правовий режим воєнного стану : монографія. Харків : Право, 2014. 232 с.
26. Кузніченко С.О. Становлення та розвиток інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 37 с.
27. Кузніченко С.О., Голуб В.О. Воєнний стан : закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження) : монографія / за заг. ред. Гуляка О.В. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 244 с.
28. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000, № 1550-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

29. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015, № 389-VIII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.

30. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000, № 1908-III.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.

31. Клименко Н.Г. Особливості державного регулювання діяльності недержавних інституцій в умовах особливих правових режимів. *Інвестиції: практика та досвід*. № 6. 2017. С. 82–87.

32. Серета В.В. Надзвичайні правові режими у сфері публічного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 3. 2017. С. 101–112.

33. Рабінович П.М. Приватне й публічне у природному праві та українському законодавстві. *Юридична Україна*. 2004. № 6. С. 27–34.

УДК 342.951: 346.21/346.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.9>

ЗАМРИГА А.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО(ПУБЛІЧНО)-ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

У статті доведено факт існування адміністративно-господарських правовідносин, які в загальному поєднують специфічні ознаки однойменних галузей. Фактично це бінарні правові зв'язки, які специфічно врегульовуються публічною адміністрацією. Відповідно, виникає низка логічних запитань: яким чином відбувається регламентація та регулювання таких правовідносин, якою публічною адміністрацією та які галузеві норми є домінуючими. Наголошено, що підґрунтям дослідження будь-яких адміністративно-правових відносин є об'єктивна характеристика галузі (сфери, сектору суспільного життя) через визначення об'єктивних підстав врегулювання їх нормами адміністративного права, побудови концепції, формування принципів діяльності публічної адміністрації. З'ясовано, що необхідність виникнення та розвитку адміністративно-господарського права пояснюється потребою упорядкування суспільних відносин, які виникають між суб'єктами економічної діяльності. У регулюванні таких відносин, безумовно, зацікавлені як названі суб'єкти, так і держава, оскільки нині економіка має фундаментальне значення для забезпечення існування населення країни та постійного підвищення рівня його життя. Доведено, що адміністративно-господарські відносини посідають специфічне місце у предметі адміністративно-правового регулювання, оскільки: а) у них бере участь специфічний суб'єктний склад; б) вони мають спеціальний об'єкт; в) такі відносини пов'язані з реалізацією окремої групи суб'єктивних прав та обов'язків; г) вони викликаються до життя спеціальними юридичними фактами; г) через них опосередковується державна економічна політика. Розкрито сутність адміністративно-господарських правовідносин. Під ними розуміється специфічний різновид правових зв'язків, що бінарно поєднує основні концептуально-галузеві ознаки правового регулювання господарювання та публічних аспектів такої діяльності з метою забезпечення розвитку вітчизняної економіки. Визначено, що об'єктом їхнім складником виступають процедурні, контрольно-наглядові та узгоджувальні дії публічної адміністрації щодо суб'єктів господарювання та їхньої безпосередньої діяльності; суб'єктами – господарюючі суб'єкти та публічна адміністрація; зміст становить сукупність їхнього адміністративно-правового статусу у вузькому розумінні трактування цього явища.

Ключові слова: адміністративно(публічно)-господарські правовідносини, господарство, господарська діяльність, господарські правовідносини, публічна адміністрація, публічні правовідносини, сутність.

© ЗАМРИГА А.В. – кандидат економічних наук, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права)